

Аналітична записка

**Про оподаткування сигарет і
тютюнових виробів для
електричного нагрівання
(ТВЕН):**

**Переваги дотримання чинного
законодавства для сигарет
та Закону № 466-ІХ для ТВЕН**

Естель Дауши, Павло Яворський

Зміст

Подяка.....	3
Перелік скорочень.....	4
Резюме.....	5
Сигарети.....	5
Тютюнові вироби для електричного нагрівання (ТВЕН).....	8
Вступ.....	11
Сигарети.....	11
Тютюнові вироби для електричного нагрівання (ТВЕН).....	13
Оцінка ініціатив.....	14
Сигарети: чинний графік та графік, запропонований тютюновою індустрією.....	14
Податкові надходження.....	15
Громадське здоров'я.....	19
Тютюнові вироби для електричного нагрівання: Чинний графік № 466-IX проти пропозиції індустрії.....	21
Податкові надходження та споживання.....	21
Додатки.....	26
Додаток А: Джерела даних.....	26
Додаток В. Сигарети: методологія та опис моделі.....	28
Додаток С. Тютюнові вироби для електричного нагрівання: методологія та опис моделі.....	34

Подяка

Цей звіт підготовлено командою Campaign for Tobacco Free Kids, Київської школи економіки та VoxUkraine за підтримки Campaign for Tobacco Free Kids.

Команда авторів складається з Естель Дауши¹ та Павла Яворського². Ми вдячні Campaign for Tobacco Free Kids за можливість дослідити цікаву сферу функціонування української економіки та зробити внесок у охорону здоров'я населення України.

¹ Estelle P. Dauchy, PhD, Campaign for Tobacco Free Kids, International Research.
E: edauchy@tobaccofreekids.org

² Павло Яворський, Київська школа економіки та VoxUkraine. E:
piavorskyi@kse.org.ua

Перелік скорочень

BAT	British American Tobacco
PMI	Philip Morris International
грн	Українська гривня
ДССУ	Державна служба статистики України
ЄС	Європейський Союз
ПДВ	податок на додану вартість
СЕНТВ	система електричного нагрівання тютюнових виробів
ТВЕН	тютюнові вироби для електричного нагрівання
ЧПВ	чиста поточна вартість

Суттєве і систематичне збільшення податків на тютюнові вироби на рівні вищому за інфляцію та рівень економічного зростання, є доведеним ефективним механізмом зменшення споживання тютюну та пов'язаних із цим витрат системи охорони здоров'я. Крім того, це може принести додаткові надходження у місцевий та центральний бюджети, які можуть бути використані у сфері охорони здоров'я та в рамках соціальних програм. Ці надходження можуть бути особливо актуальними в періоди повільного зростання та при економічному спаді, який триває зараз внаслідок пандемії COVID-19.

Сигарети

Семирічний план, затверджений Парламентом України та підписаний Президентом у грудні 2017 року, вплинув на акцизне оподаткування, збільшивши специфічну ставку акцизного податку на сигарети у 2018 році та затвердив її щорічне поступове збільшення з 2019 по 2025 роки. За нинішнім графіком акцизний податок буде збільшуватися на 20% щороку протягом наступних 5 років – з 1 січня 2021 року до 1 січня 2025 року. З 1 січня 2020 р. сигарети (з фільтром чи без) підпадають під дію змішаної ставки акцизного податку, яка складається із специфічної ставки у розмірі 907,2 грн за 1000 сигарет та адвалорної ставки податку у розмірі 12% від роздрібною ціни. Мінімальний загальний акциз становить 1213,61 грн за 1000 сигарет. У 2025 році специфічна ставка акцизного податку становитиме 2257,4 грн за 1000 шт. сигарет. Мінімальний загальний акциз у цьому році складатиме 3019,85 грн за 1000 штук (близько 93,2 євро за розрахунками обмінного курсу станом на серпень 2020 року).

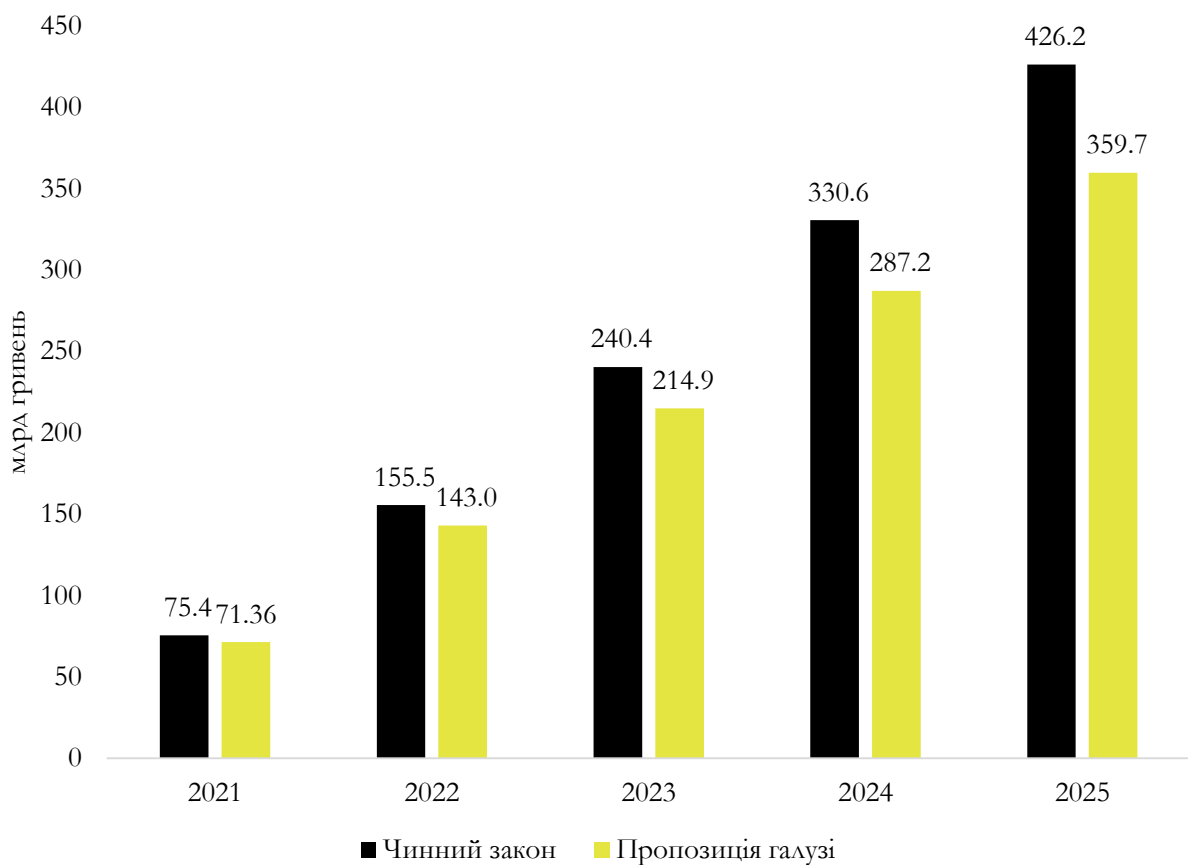
Представники тютюнової промисловості запропонували інший графік збільшення податків, який автоматично скасовує графік, який реалізується відповідно до чинного законодавства. Замість щорічного збільшення акцизу на 20% протягом наступних 5 років (2021–2025 роки) тютюнова індустрія пропонує знизити рівень підвищення специфічного акцизу до 10% в рік протягом 10 років (з 2021 по 2030 роки). Таким чином до 2025 року специфічна ставка акцизного податку становила б 1461,05 грн за 1000 сигарет (близько 45 євро) згідно із висновками тютюнової промисловості.

Відповідно до чинної системи оподаткування, чиста поточна вартість (ЧПВ) загальної суми податків на сигарети (ПДВ, національні тютюнові акцизи, місцевий роздрібний акциз на тютюнові вироби) протягом наступних п'яти років (2021–2025 рр.) становить на 66,5 млрд грн більше, ніж при використанні альтернативної пропозиції від тютюнової

промисловості. Ми оцінюємо дисконтовану суму податкових надходжень, накопичених протягом наступних 5 років при чинній податковій системі, в 426 млрд грн (включаючи 319 млрд грн надходжень від акцизного податку), та лише 360 млрд грн надходжень при застосуванні пропозиції тютюнової промисловості (включаючи 265 млрд грн акцизних надходжень).

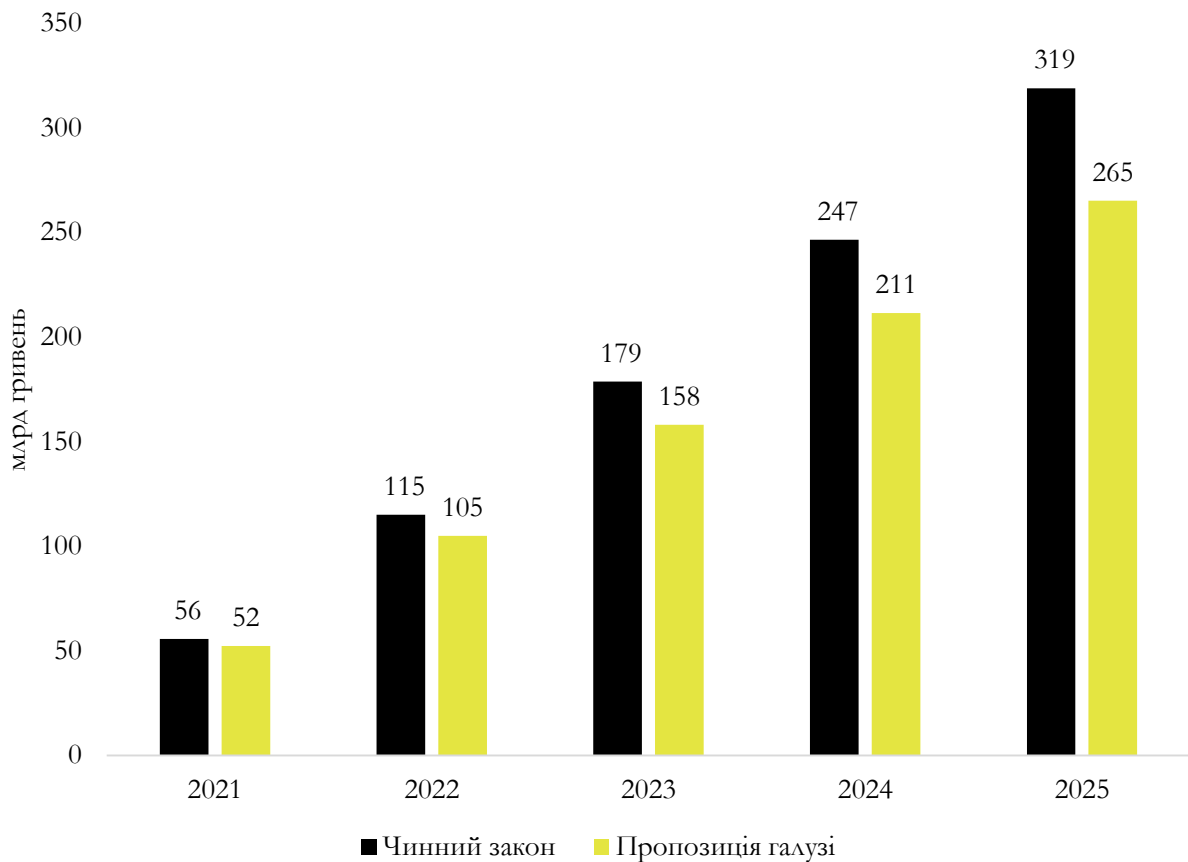
Протягом наступних 5 років чинний закон дозволить скоротити споживання сигарет (включно з нелегальними виробами) в середньому на 5,6% щорічно (з приблизно 45,3 мільярдів сигарет у 2020 році до майже 34 мільярдів сигарет у 2025 році) та збільшити загальні надходження від податку на тютюнові вироби приблизно на 12,5% щороку - до 128 млрд грн у 2025 році. Пропозиція тютюнових компаній дозволить скоротити споживання лише на 3% щорічно (в середньому до 39 млрд сигарет до 2025 року) та збільшити податкові надходження лише приблизно на 6,4% щороку - до 97 млрд грн у 2025 році.

Рисунок 1. Накопичені дисконтовані загальні податкові надходження від податків на сигарети згідно з чинним законодавством та відповідно до пропозиції тютюнової промисловості (10-річний графік), 2021-2025 рр.

Джерело: Розрахунки авторів. Загальні податкові надходження включають тютюнові акцизи (державні та місцеві) та ПДВ.

Рисунок 2. Накопичені дисконтовані загальні податкові надходження від податків на сигарети згідно з чинним законодавством та відповідно до пропозиції тютюнової промисловості (10-річний графік), 2021-2025 рр.

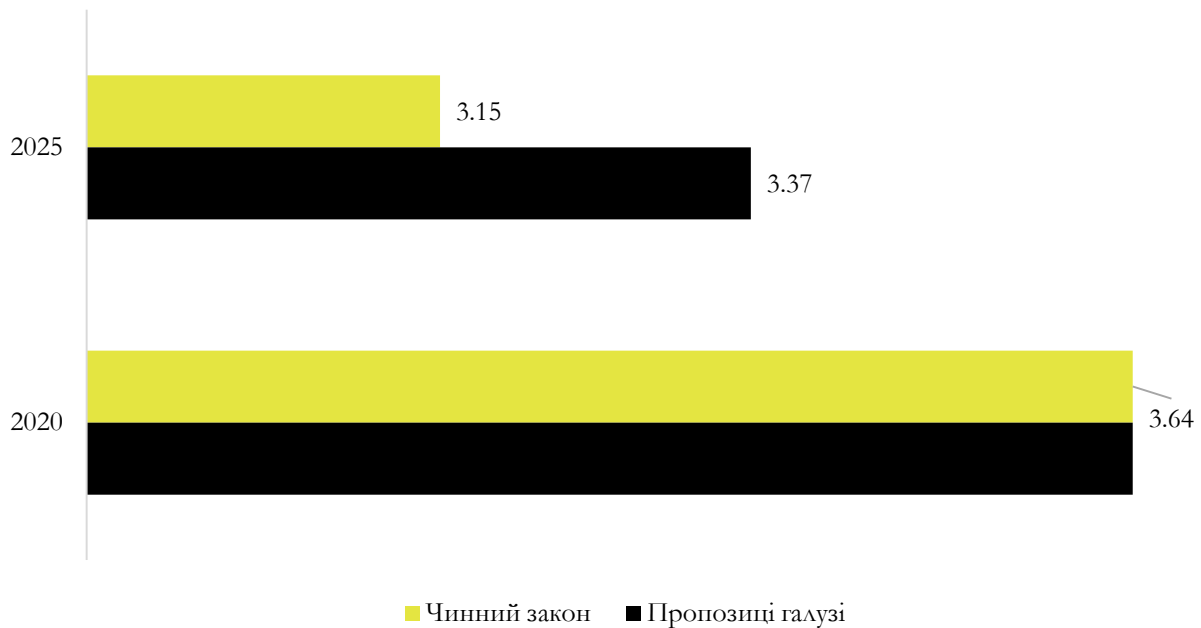

Джерело: Розрахунки авторів.

Оскільки чинний 7-річний графік ефективніший у скороченні споживання сигарет він поліпшить громадське здоров'я набагато краще, ніж пропозиція тютюнових компаній у 10-річний період. Наша модель передбачає, що чинний закон зменшить поширеність куріння серед дорослих з 17,4%, або 6,1 мільйонів дорослих українців (оцінка для населення віком від 16 років і старше) у 2020 році до 14,7%, або 5,2 мільйона дорослих українців у 2025 році. Водночас за планом від тютюнової промисловості щонайменше 15,3% або 5,6 мільйона дорослого населення 16 років і старше все ще куритимуть у 2025 році.

Реалізація чинного закону протягом наступних 5 років (2021-2025 рр.) врятує 488 тисяч життів від смертей безпосередньо пов'язаних із постійним курінням. Це майже вдвічі більше ніж кількість життів, які можуть бути врятовані у разі реалізації графіку запропонованого представниками тютюнової промисловості (лише 269 тисяч).

Рисунок 3. Кількість передчасних смертей в результаті куріння сигарет при дії чинного законодавства та при застосуванні пропозиції тютюнової промисловості, 2020 та 2025 рр.

Джерело: Розрахунки авторів.

Тютюнові вироби для електричного нагрівання (ТВЕН)

До 2020 року тютюнові вироби для електричного нагрівання або стіки (наприклад, стіки HEET від РМІ, Neosticks від ВАТ), що використовуються з пристроями для нагрівання тютюнових виробів (наприклад, IQOS від РМІ, і glo від ВАТ), зазвичай оподатковувались за категорією «тютюн та замітники тютюну». Пристрої для вживання ТВЕН взагалі не оподатковуються акцизним податком. З 1 січня 2020 року ставка податку на стіки ТВЕН становила 1139,76 грн. (39 євро) за 1 кг або 347,63 грн за 1000 штук. 21 травня 2020 р. Президент України підписав законопроект № 1210 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві», який став Законом № 466-ІХ. Починаючи з 1 січня 2021 року цей Закон запровадив специфічний акцизний податок на тютюнові вироби для нагрівання зі ставкою 1456,33 грн за 1000 штук, що еквівалентно ставці за сигарети. Після цього ставка буде збільшуватися щороку, аналогічно до податкової ставки на сигарети, і до 2025 року загальний акциз становитиме 3019,85 грн за 1000 штук ТВЕН.

Тютюнова промисловість запропонувала інший графік збільшення податків на ТВЕН, який автоматично скасовує положення Закону № 466-ІХ щодо акцизного

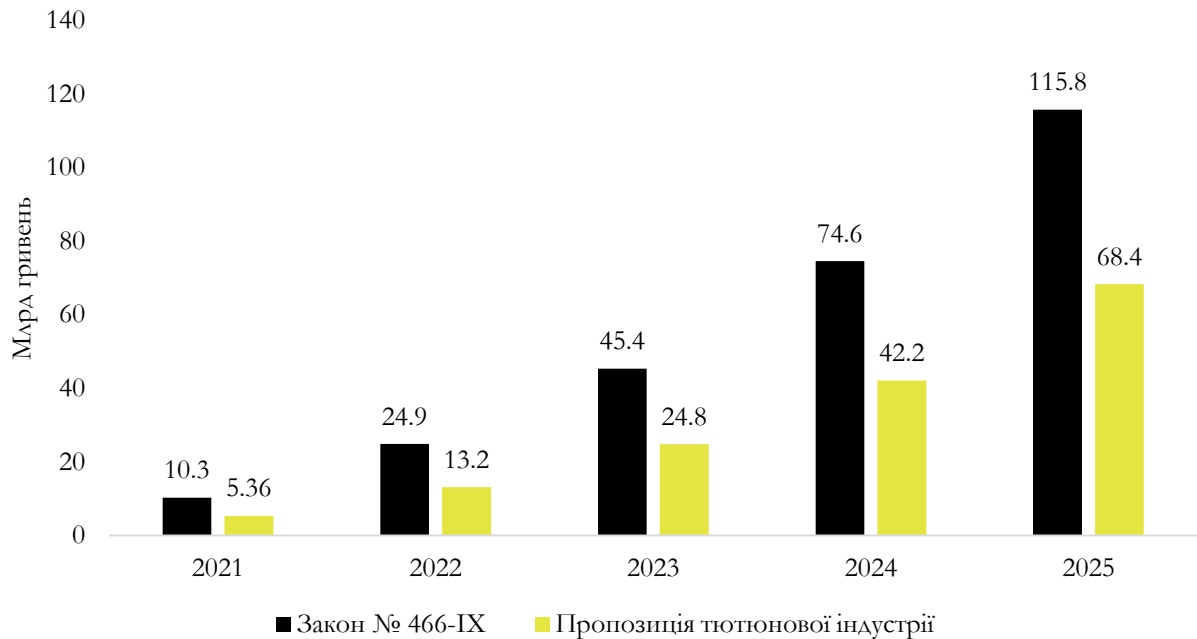
оподаткування ТВЕН. По-перше, замість запровадження специфічного акцизу на тютюнові вироби для електричного нагрівання на основі кількості штук ТВЕН, план тютюнової промисловості пропонує продовжувати розглядати ТВЕН як «інші продукти для куріння», тобто - на основі ваги продукції. По-друге, за цього графіку акцизна ставка на ТВЕН щороку буде збільшуватися на 10%. Це означає, що до 2025 року податок на тютюнові вироби для електричного нагрівання буде еквівалентний лише 1558,77 грн за 1000 стіків, що становить майже половину податку, який передбачений Законом № 466-IX (необхідно врахувати той факт, що стік для нагрівання тютюну важить близько 0,305 грам).

За нинішньої податкової системи, ЧПВ загальних податкових надходжень на ТВЕН (ПДВ, національні тютюнові акцизи, місцевий роздрібний акциз на тютюнові вироби) протягом наступних п'яти років (2021–2025 рр.) становитиме на 47,4 млрд грн більше, ніж при застосуванні альтернативної пропозиції тютюнової промисловості. Ми оцінюємо дисконтовану суму податкових надходжень, яка буде накопичена при чинній податковій системі протягом наступних 5 років, у 115,8 млрд грн (включаючи 83 млрд грн національних акцизних надходжень). В той час за пропозицією представників тютюнової промисловості протягом того самого періоду надходження становитимуть лише 68,4 млрд грн (у тому числі 38,8 млрд грн національних акцизних надходжень).

Важливо відзначити, що ринок ТВЕН перебуває у фазі природного зростання: користувачі стають все більш схильними до їх споживання через зростання виробництва та стимулювання продажу зусиллями тютюнових компаній. Станом на 2019 рік в Україні було імпортовано та продано 3,3 мільярда ТВЕН, що становить лише 7% від розміру ринку сигарет (у 2019 році було продано 45 млрд сигарет). Це в 4.4 рази більше за імпорт та реалізацію ТВЕН у 2017 році (близько 0,75 мільйона тютюнових стіків для електричного нагрівання). Наша модель враховує природне зростання продажу ТВЕН через ринкові механізми, попри збільшення податків та цін.

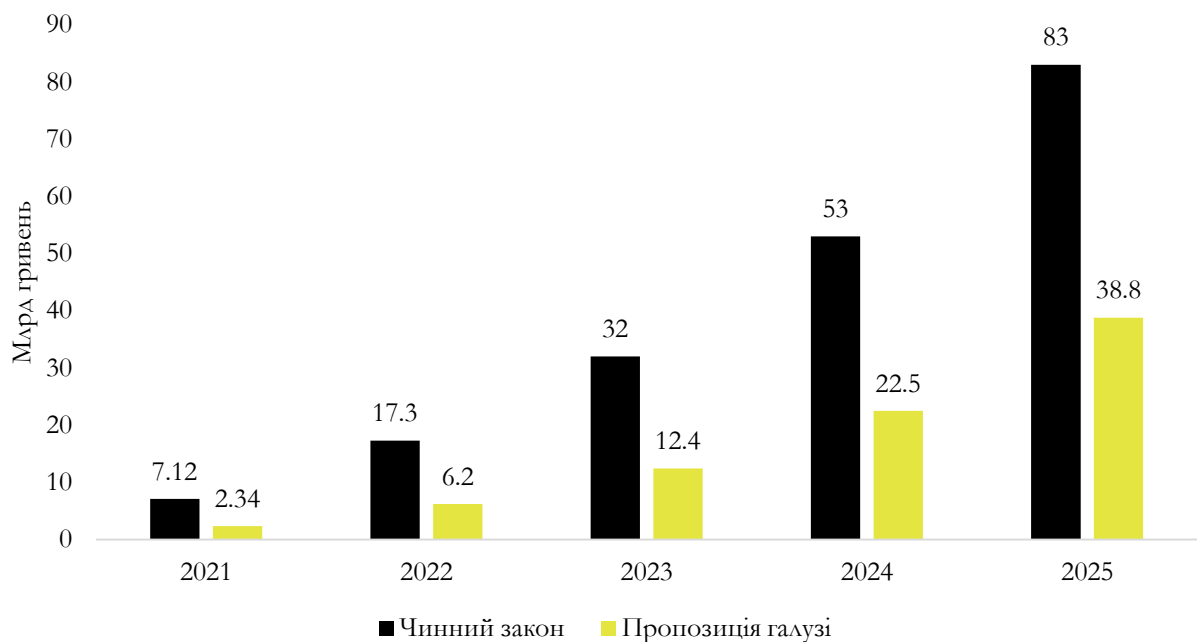
Ми оцінюємо загальне споживання ТВЕН (включно з нелегальним виробами) на рівні 3,5 мільярда сигарет у базовому році. Наша модель враховує природний приріст продажів ТВЕН через ринкові сили, незважаючи на збільшення податків та цін. Протягом наступних 5 років чинний графік дозволить скоротити природний темп приросту споживання ТВЕН більше ніж пропозиція тютюнової галузі.

Рисунок 4. Накопичені дисконтовані загальні податкові надходження від ТВЕН при дії чинного законодавства (Закон № 466-IX) та при реалізації пропозиції тютюнової промисловості, 2021-2025 рр.

Джерело: Розрахунки авторів. Загальні податкові надходження включають тютюнові акцизи (державні та місцеві) та ПДВ.

Рисунок 5. Накопичені дисконтовані національні акцизні надходження від ТВЕН при дії чинного законодавства (Закон № 466-IX) та при реалізації пропозиції тютюнової промисловості, 2021-2025 рр.

Джерело: Розрахунки авторів.

Сигарети

«7-річний план», затверджений Верховною Радою України та підписаний Президентом України у грудні 2017 року, змінив декілька аспектів Податкового кодексу України³. Закон вплинув на акцизне оподаткування, збільшивши специфічну ставку акцизного податку на сигарети у 2018 році та затвердив її щорічне подальше зростання з 2019 по 2025 роки (Таблиця 1). За перший, 2018 рік роботи «7-річного плану», специфічний акцизний податок на сигарети зріс на 30%, у другому, 2019 році, специфічний акциз збільшився у два етапи: спочатку на 20% з 1 січня 2019 року, потім на 9% з 1 липня 2019 року. Акцизний податок збільшився на 20% з 1 січня 2020 р.⁴ За чинним графіком акцизний податок буде збільшуватись на 20% щороку протягом наступних 5 років (з 1 січня 2021 р. до 1 січня 2025 р). Станом на 1 січня 2020 р. сигарети (з фільтром або без нього) підлягають змішаній системі акцизного оподаткування, яка включає специфічний акцизний податок (907,2 грн за 1000 сигарет) та адвалорний податок (12% від роздрібної ціни). Крім того, встановлено мінімальний загальний акцизний податок, який становить 1213,61 грн за 1000 шт. Відповідно, у 2025 році специфічний акциз становитиме 2257,4 грн за 1000 сигарет, а мінімальний загальний акцизний податок - 3019,85 грн за 1000 сигарет (близько 93,2 євро⁵).

Тютюнова промисловість пропонує інший графік збільшення податків, який автоматично скасовує чинний план. Замість щорічного збільшення на 20% протягом наступних 5 років, пропонується знизити зростання специфічного акцизу до 10% щороку (протягом 10 років з 2021 по 2030 роки). Відповідно, у 2025 році специфічний акциз становитиме 1461,05 грн за 1000 сигарет. (близько € 45)⁶.

Крім того, у березні 2014 року Україна підписала Угоду про Асоціацію⁷ з Європейським союзом, яка включає зобов'язання України імплементувати Директиву Європейської Комісії про структуру та ставки акцизного збору на тютюнові вироби (Директива 2011/64/ЄС)⁸.

³ Парламент України, «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» (Закон № 2245-VIII).

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-19#n2>

⁴ Парламент України, «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» (Закон № 466-IX).

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20/print>

⁵ Національний банк України, станом на серпень 2020 року, обмінний курс євро до гривні становить 32,4 грн. за 1 євро.

⁶ Університет Державної фіскальної служби України, травень 2020 р., «Податкове регулювання ринку тютюнових виробів в умовах його трансформації» <http://ndi-fp.nusta.edu.ua/newsView/345/>

⁷ Офіційний вісник Європейського Союзу, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf

⁸ Європейська комісія, https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy/excise-duties-tobacco_en

Директива вимагає від держав-членів встановлення мінімальної ставки акцизного збору на сигарети, яка повинна складатися з адвалорного та специфічного акцизів. Відповідно до Директиви, загальний акцизний збір повинен становити щонайменше 90 євро за 1000 сигарет і становити щонайменше 60% середньозважених роздрібних відпускних цін (стаття 10 (2)). Як пояснюється в цій аналітичній довідці, чинний план дозволить досягти цієї мети до 2025 року (загальний акциз складе близько 93 євро за 1000 сигарет за курсом обміну валют станом на серпень 2020 року). Натомість пропозиція тютюнової промисловості щодо 10-річного графіка досягне лише половини цілі щодо розміру акцизу (60 євро за 1000 сигарет, і лише 97 євро до 2030 року, припускаючи поточний обмінний курс)⁹.

Таблиця 1. Ставки акцизів на тютюнові вироби: чинний графік та прозація індустрії.

Акциз на тютюнові вироби	Одиниця	Січ-Чер 2019	Лип-Гр 2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Чинний графік									
Специфічний акциз									
Тютюнові відходи	Грн. за 1 кг.	871	950	1,140	1,368	1,641	1,970	2,363	2,836
Сигари, включаючи сигари з відрізаними кінцями, та сигарилан (тонкі сигари), з вмістом тютюну	Грн. за 1 кг.	871	950	1,140	1,368	1,641	1,970	2,363	2,836
Сигарети (з фільтром або без)	Грн. за 1000 шт.	694	756	907	1,089	1,306	1,568	1,881	2,257
Гомогенізований або відновлений тютюн; тютюнові екстракти та есенції	Грн. за 1 кг.	871	950	1,140	1,368	1,641	1,970	2,363	2,836
Адвалорний акциз									
Сигарети (з фільтром або без нього)	%	12	12	12	12	12	12	12	12
Мінімальний акциз									
Сигарети (з фільтром або без)	Грн. за 1000 шт.	928	1,011	1,214	1,456	1,748	2,097	2,517	3,020
Пропозиція індустрії									
Мінімальний акциз									
Сигарети (з фільтром або без)	Грн. за 1000 шт.			1,214	1,335	1,468	1,615	1,777	1,955

Джерела: Податковий кодекс України, Пропозиція тютюнової промисловості.

⁹ Варто зазначити, що в цей час Європейська Комісія переглядає Директиву для включення нових товарів та перегляду мінімальних акцизних зборів, https://ec.europa.eu/health/tobacco/products/revision_en

Тютюнові вироби для електричного нагрівання (ТВЕН)

До 2020 року тютюнові вироби для електричного нагрівання або стіки (наприклад, стіки HEETS від РМІ, Neosticks від ВАТ), які використовуються з пристроями для нагрівання тютюнових виробів (наприклад, IQOS від РМІ, і glo від ВАТ), зазвичай оподатковувались за категорією «тютюн та замітники тютюну». З 1 січня 2020 року ставка акцизного податку на ТВЕН становила 1139,76 грн. (39 євро) за 1 кг. Враховуючи той факт, що стік ТВЕН для нагрівання тютюну важить близько 0,305 грам тютюнової суміші, специфічний акцизний податок фактично становив 347,63 грн за 1000 шт., що набагато менше за податок на сигарети (Табл. 2).

21 березня 2020 року Президент України підписав законопроект №1210 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві», який став Законом № 466-ІХ¹⁰. Цей закон вніс зміни до системи акцизного оподаткування тютюнових виробів, включивши нові категорії оподаткування тютюнових виробів для електричного нагрівання (лише ТВЕН) та електронних сигарет. Зазначений закон запроваджує специфічний акцизний податок на тютюнові вироби для електричного нагрівання з 1 січня 2021 року зі ставкою 1456,33 грн за 1000 штук, що еквівалентно ставці на сигарети. Після цього ставка буде збільшуватися щороку, аналогічно до акцизних ставок на сигарети, і до 2025 року загальний акциз становитиме 3019,85 грн за 1000 штук.

Тютюнова промисловість запропонувала інший графік збільшення податків на нові тютюнові вироби, який автоматично скасовує положення Закону № 466-ІХ щодо тютюнових виробів для електричного нагрівання. По-перше, замість запровадження специфічного акцизу на тютюнові вироби для нагрівання на основі кількості стіків ТВЕН, план тютюнової промисловості полягає в тому, щоб продовжити розглядати ТВЕН як «інші продукти для куріння» - тобто на основі ваги. По-друге, план тютюнової промисловості передбачає зниження до рівня 35% в рік зростання податку на ТВЕН протягом наступних 5 років. Це означає, що у 2025 році акцизний податок на тютюнові вироби для електричного нагрівання **становитиме лише 1558,77 грн за 1000 штук, що відповідає менш як половині податку в рамках Закону № 466-ІХ** (враховуючи той факт, що стік ТВЕН близько 0,305 грам).

¹⁰ Там само, посилання 2.

Варто зазначити, що, згідно з чинним законодавством, пристрої для електричного нагрівання тютюнових виробів не підлягають оподаткуванню акцизами – оподатковуються лише тютюнові вироби для електричного нагрівання.

Таблиця 2. Ставка акцизу на ТВЕН: графік за Законом № 466-IX та графік запропонований тютюновою індустрією.

Графік	Одиниця	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Закон № 466-IX	Грн за 1000 штук	1,214	1,456	1,748	2,097	2,517	3,020
Графік запропонований промисловістю	Грн за 1000 штук (оцінка)	348	469	634	855	1,155	1,559

Джерела: Податковий кодекс України, Пропозиція тютюнової індустрії.

Оцінка ініціатив

У цій частині описується вплив чинної податкової системи щодо сигарет та тютюнових виробів для електричного нагрівання на податкові надходження та наслідки для системи охорони здоров'я та альтернативної пропозиції тютюнової промисловості. Для оцінки впливу графіка в рамках чинного законодавства в контексті оподаткування тютюнових виробів ми побудували розрахункову модель податків з урахуванням ситуації в Україні, яка окремо представлена в методологічному додатку. Ми також використовуємо цю модель для оцінки впливу альтернативного графіку оподаткування, запропонованого тютюновою промисловістю, на сигарети та ТВЕН і порівнюємо його з чинним графіком для сигарет та Законом № 466-IX для ТВЕН.

Сигарети: чинний графік та графік, запропонований тютюновою індустрією

Як зазначалося раніше, графік оподаткування згідно із чинним законодавством і запропонований тютюновою промисловістю план пропонують поступове збільшення специфічних та мінімальних акцизів на сигарети. Однак вони застосовують різні часові періоди та графіки збільшення податків для досягнення цільових податкових ставок.

Чинний графік щороку з 2018 по 2025 роки поступово збільшує ставку специфічного акцизу на сигарети. За перший, 2018 рік, специфічний акциз

збільшився на 30%, за другий, 2019 рік, збільшення специфічного акцизу відбулося двічі: з 1 січня 2019 року - на 20%, а з 1 липня 2019 року - на 9%. Надалі зростання акцизу відбуватиметься з 1 січня 2020 року до 1 січня 2025 року - щорічно на 20%. Тютюнова промисловість запропонувала інший 10-річний графік (з 2021 по 2030 рік), який автоматично скасовує чинний графік і знижує щорічне збільшення специфічного акцизу до 10% в рік.

Податкові надходження

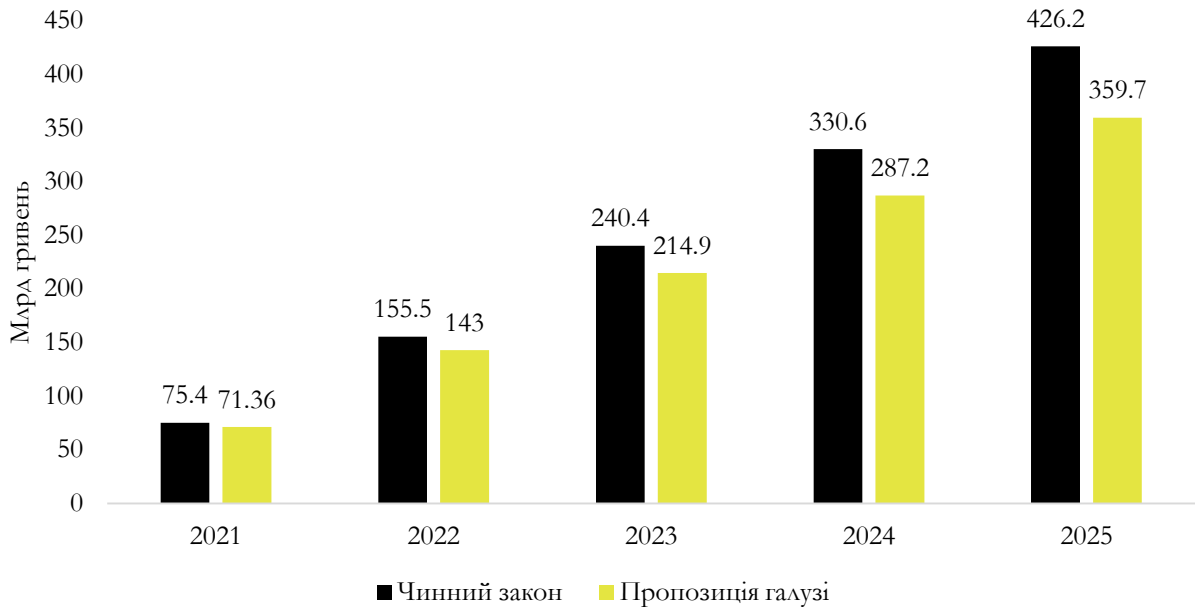
В рамках чинної податкової системи чиста поточна вартість (ЧПВ) загальної суми податкових зборів від сигарет протягом наступних п'яти років (2021–2025 рр.) складатиме на 66,5 млрд грн більше, ніж при використанні альтернативної пропозиції тютюнової промисловості.

Рисунок 1 показує загальні накопичені податкові надходження від сигарет (включаючи національний тютюновий акциз акцизи, податок на додану вартість (ПДВ) та місцевий роздрібний акциз), дисконтовані за ставкою в 6%¹¹. Рисунок 2 показує розподіл загальних податкових зборів за трьома компонентами. За чинної системи, ми оцінюємо дисконтовану суму податкових надходжень накопичених протягом наступних 5 років в 426 млрд грн при чинній податковій системі (включаючи 319 млрд грн акцизних надходжень). У разі застосування графіка від тютюнової промисловості на той самий період часу податкові збори становитимуть лише 360 млрд грн (включаючи 265 млрд грн акцизних надходжень).

Рисунки 3 та 4 порівнюють динаміку споживання сигарет та податкових надходжень, враховуючи зростання цін на сигарети відповідно до чинного податкового законодавства та згідно із пропозицією тютюнової промисловості. Протягом наступних 5 років чинний графік дозволить скорочувати споживання сигарет в середньому на 5,6% щорічно (з приблизно 45,3 мільярдів сигарет у 2020 році до майже 34 мільярдів сигарет до 2025 року) та збільшувати загальні надходження від податку на тютюнові вироби на близько 12,5% щороку (до 128 млрд грн у 2025 році) (Рис. 3). Пропозиція тютюнової промисловості дозволяє скорочувати споживання лише на 3% щорічно (в середньому до 36,8 млрд сигарет до 2025 р.) та збільшувати податкові надходження лише приблизно на 6,4% щорічно (до 98 млрд грн у 2025 році) (Рис. 4).

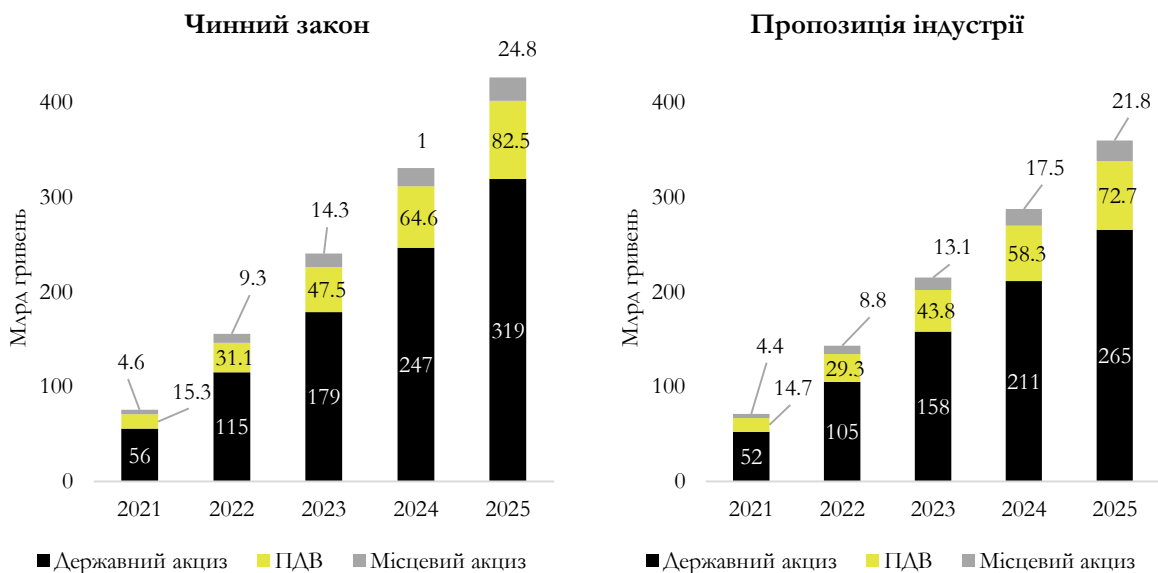
¹¹ Ключова процентна ставка Національного банку України, <https://bank.gov.ua/uk/markets/interest-rates>

Рисунок 6. Ставка акцизу на ТВЕН: графік за Законом № 466-IX та графік запропонований тютюновою індустрією.

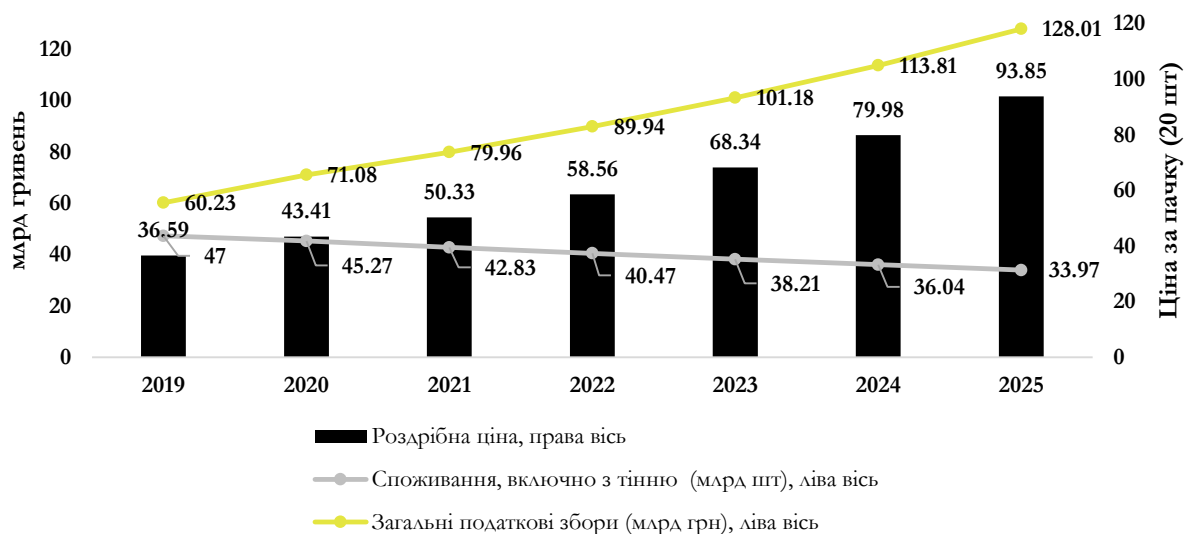
Джерело: Розрахунки авторів.

Рисунок 7. Розподіл за компонентами накопичених дисконтованих загальних надходжень від податків на сигарети згідно з чинним законодавством та відповідно до пропозиції тютюнової промисловості (10-річний графік), 2021-2025 рр.

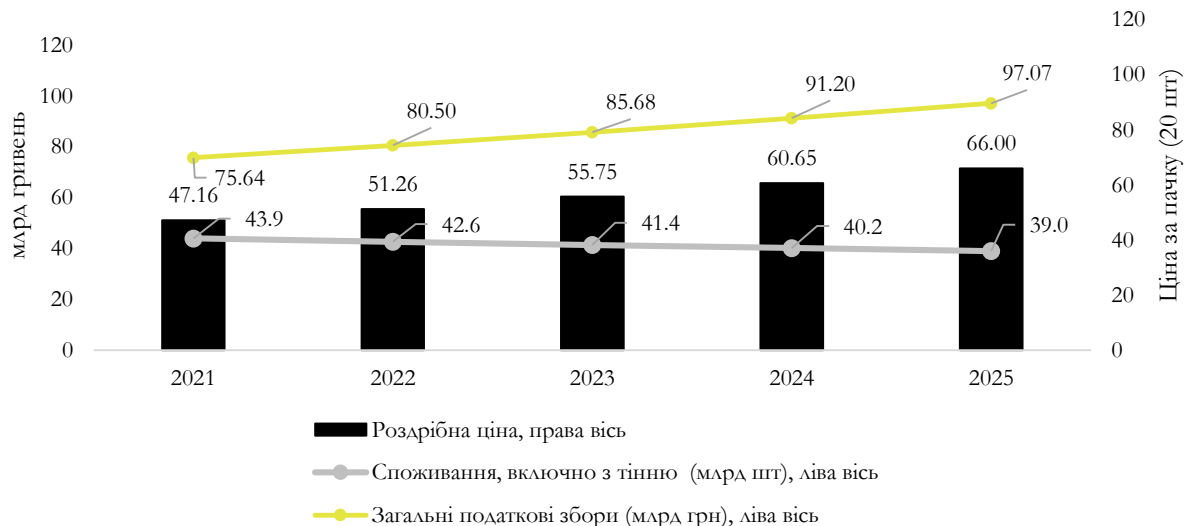
Джерело: Розрахунки авторів.

Рисунок 8. Споживання сигарет, податкові надходження та середня ціна згідно із чинним законодавством.

Джерело: Розрахунки авторів.

Рисунок 9. Споживання сигарет, податкові надходження та середня ціна відповідно до пропозиції тютюнової індустрії

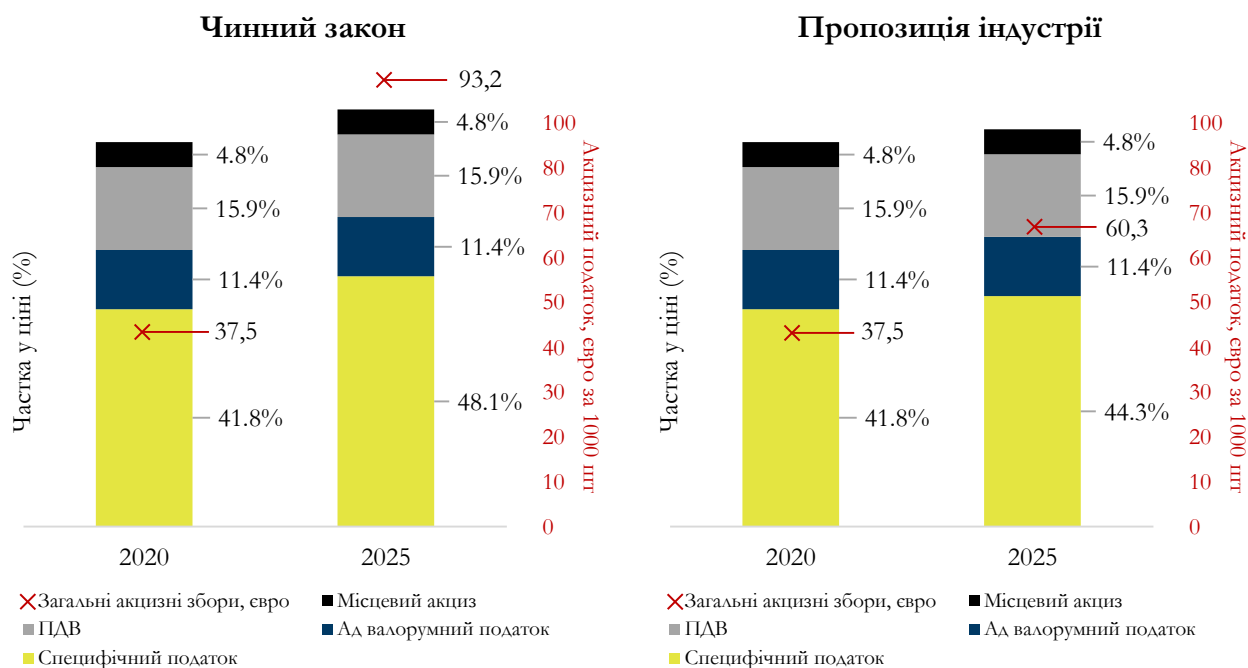
Джерело: Розрахунки авторів.

Рисунок 5 показує суму акцизного податку (в євро) із розрахунку на 1000 сигарет у 2020 та 2025 роках згідно з чинним законодавством та згідно з графіком, який запропонувала тютюнова промисловість; а також частку податків у середній роздрібній ціні пачки сигарет (податкове навантаження). Сьогодні загальний акциз становить 37,5 євро за 1000 сигарет, що значно менше, ніж 90 євро, передбачених Директивою Європейської Комісії про структуру та ставки

акцизного збору на тютюнові вироби (Директива 2011/64/ЄС)¹². Крім того, загальний акциз становить близько 56% від середньої роздрібної ціни сигарет, що менше мінімальних 60%, які вимагаються Директивою. Однак за чинним планом в рамках чинного законодавства загальний акциз досягне 93,3 євро¹³ у 2025 році (за умови збереження обмінного курсу станом на серпень 2020), що є трохи вищим цільового рівня в 90 євро. Загальний акциз становитиме 64,4% від середньої роздрібної ціни, що вище цільових 60 %.

На відміну від цього, пропозиція тютюнової промисловості у 2025 році дасть загальний акциз у розмірі лише на рівні 60,4 євро, що на 33% менше, ніж передбачено Директивою. Більш того, варто зазначити, що обмінний курс, ймовірно, буде іншим у 2025 році (до того ж Європейська Комісія в цей час переглядає Директиву). Це означає, що навіть за чинним планом загальний акциз на сигарети може не досягти поставленої мети в 90 євро¹⁴.

Рисунок 10. Оподаткування сигарет (у євро) та частка податків у роздрібній ціні згідно з чинним законодавством та відповідно до пропозиції тютюнової індустрії, 2020-2025 рр.

Джерело: Розрахунки авторів.

¹² Там само, посилання 5.

¹³ Там само, посилання 3.

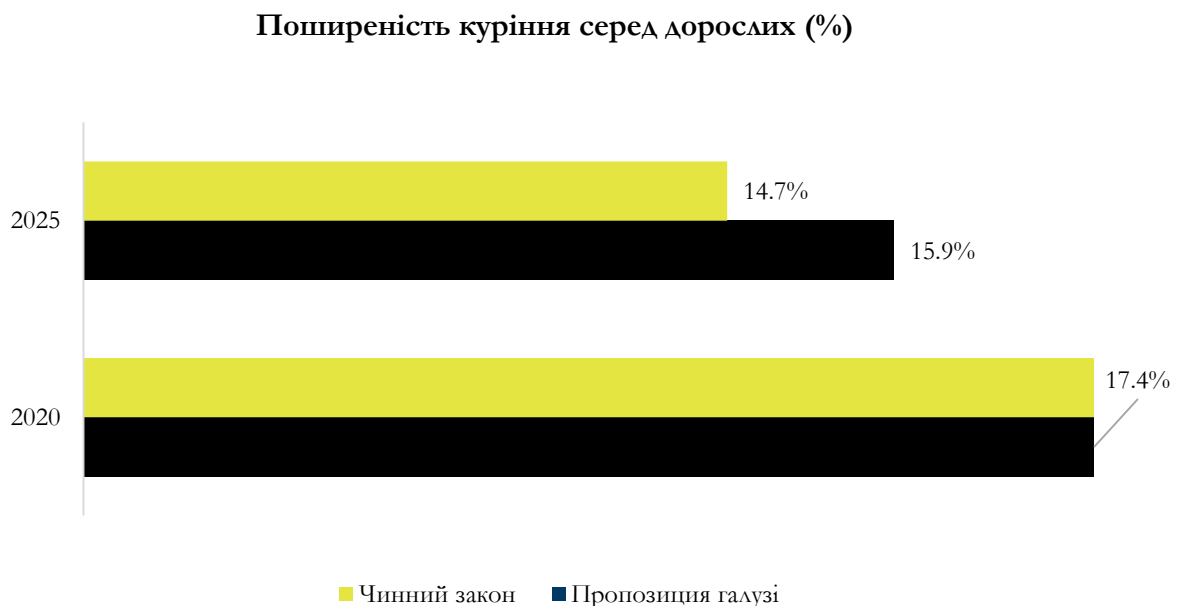
¹⁴ Там само, посилання 6.

Громадське здоров'я

Протягом наступних 5 років графік в рамках чинного закону дозволить значно зменшити споживання сигарет та рівень пов'язаної з ним смертності, що покращить громадське здоров'я значно більше, ніж 10-річна пропозиція тютюнової промисловості. Наша модель передбачає, що чинний графік зменшить поширеність куріння серед дорослих (16 років і старше) з 17,4%, або 6,1 мільйонів, дорослих українців у 2020 році (за оцінками¹⁵) до 14,7%, або 5,2 мільйона, дорослих у 2025 році. У той час як за графіком тютюнової промисловості щонайменше 15,3%, або 5,6 мільйона, дорослих все ще куритимуть (Рис. 6 та 7).

Виконання чинного графіку протягом наступних 5 років (2021-2025 рр.) врятує 588 тисяч життів курців від смертей безпосередньо пов'язаних із курінням протягом життя. Однак майже вдвічі менше життів може бути врятовано за планом промисловості, який дозволить врятувати лише 269 тисяч людей (Рис. 8).

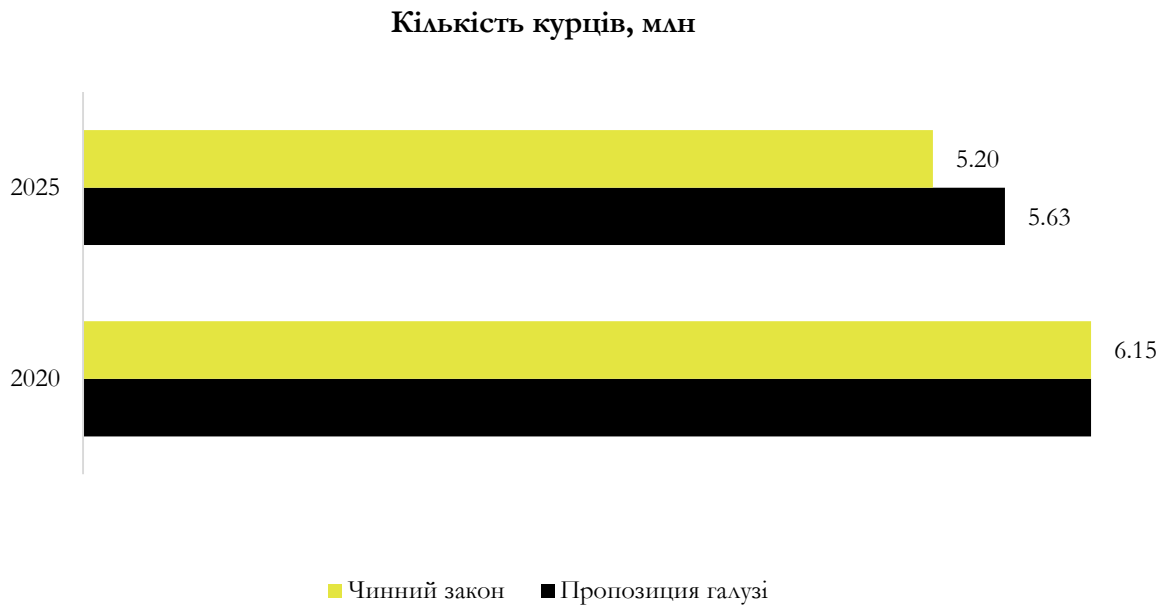
Рисунок 11. Поширеність куріння сигарет серед дорослих, згідно з чинним законодавством та пропозицією індустрії, 2020 та 2025 рр.

Джерело: Розрахунки авторів.

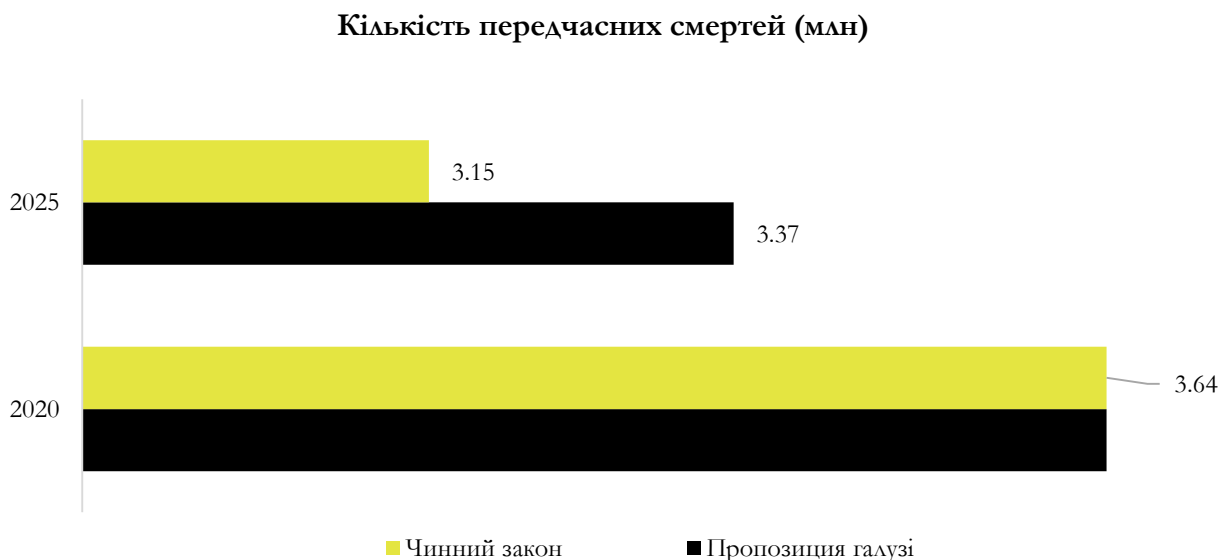
¹⁵ Детальна інформація про оцінку поширеності наведена в Додатку В. Розділ В 4.

Рисунок 12. Кількість дорослих курців сигарет, відповідно до чинного законодавства та пропозицій тютюнової індустрії, 2020 та 2025 рр.

Джерело: Розрахунки авторів.

Рисунок 13. Кількість передчасних смертей через куріння сигарет, згідно з чинним законодавством та пропозицією тютюнової індустрії, 2020 та 2025 рр.

Джерело: Розрахунки авторів.

Тютюнові вироби для електричного нагрівання: Чинний графік № 466-ІХ проти пропозиції індустрії

Попри те, що і чинний графік і пропозиція тютюнової індустрії передбачає поступове збільшення специфічних акцизних ставок на тютюнові вироби для електричного нагрівання, ці концепції суттєво відрізняються. Чинне законодавство почне оподатковувати тютюнові вироби для нагрівання (ТВЕН) за тією ж базою (кількість штук) і ставками, що й сигарети. З іншого боку, пропозиція тютюнової промисловості продовжуватиме класифікувати ТВЕН як «інші тютюнові вироби», для яких передбачено оподаткування на основі ваги (кілограми). Як результат, ефективна ставка оподаткування ТВЕН буде щонайменше вдвічі меншою, ніж для сигарет.

Як зазначалося вище, згідно із чинним графіком відповідно Закону № 466-ІХ (введений у дію в травні 2020 р.)¹⁶ з 1 січня 2021 р. розпочинається оподаткування сигарет для нагрівання тютюну за тією ж ставкою, що й мінімальний специфічний акциз, який застосовується до сигарет. Як і для сигарет, ставка оподаткування ТВЕН буде щороку збільшуватися на 20% із забезпеченням еквівалентності між продуктами протягом часу. З іншого боку пропозиція тютюнової промисловості не передбачає зміни бази оподаткування (вага тютюну) та пропонує щорічне збільшення ставки податку на 30% протягом наступних 5 років. Слід зазначити, що, згідно з чинним законодавством, пристрої для електричного нагрівання тютюнових виробів не підлягають оподаткуванню акцизами – оподатковуються лише тютюнові вироби для електричного нагрівання.

Податкові надходження та споживання

За нинішньою податковою системою чиста поточна вартість (ЧПВ) загального податкового надходження від ТВЕН протягом наступних п'яти років (2021-2025 рр.) становитиме на 47,4 млрд грн більше, ніж в результаті застосування альтернативної пропозиції тютюнової промисловості. Рисунок 9 показує загальні податкові надходження від ТВЕН (включаючи специфічний акциз, ПДВ та місцевий роздрібний акцизний податок), дисконтовані за ставкою 6%¹⁷. Рисунок 10 показує розподіл податкових

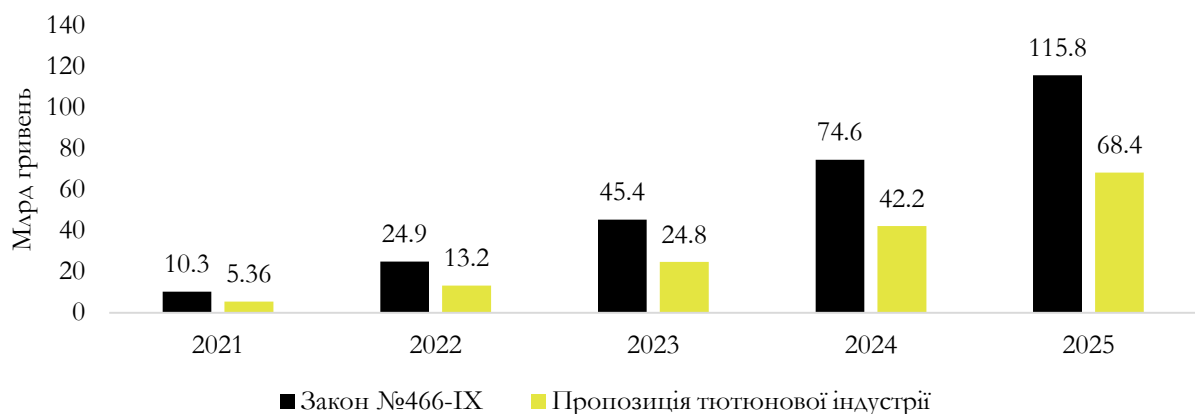
¹⁶ Там само, посилання 2.

¹⁷ Ключова процентна ставка Національного банку України, <https://bank.gov.ua/uk/markets/interest-rates>

надходжень від ТВЕН за компонентами. За чинної системи ми оцінюємо дисконтовану суму податкових надходжень, накопичених впродовж наступних 5 років у 115,8 млрд грн (включаючи 83 млрд грн акцизних надходжень). Однак лише 68,4 млрд грн надійде при застосуванні пропозиції тютюнової промисловості (включаючи 38,8 млрд грн акцизних надходжень).

На Рисунках 11 та 12 порівнюється динаміка споживання ТВЕН відповідно до чинного податкового законодавства (Закон № 466-IX) та відповідно до пропозиції тютюнової промисловості. Важливо зазначити, що ринок ТВЕН перебуває у фазі природного зростання: користувачі стають все більш схильними до споживання цих виробів, в тому числі через активне зростання виробництва та стимулювання продажу зусиллями тютюнових компаній. Станом на 2019 рік в Україні було продано лише 3,3 мільярда ТВЕН (Рис. 11)¹⁸, що становить лише 7% від розміру ринку сигарет (у 2019 році було продано 45 млрд сигарет). Це в 4.4 рази більше за імпорт та реалізацію ТВЕН у 2017 році (близько 0,75 мільйона тютюнових стіків для електричного нагрівання). Враховуючи незаконну торгівлю, ми оцінюємо загальний ринок ТВЕН у 3,46 мільярда сигарет у базовому році. Наша модель враховує природний приріст продажів ТВЕН через ринкові сили, незважаючи на збільшення податків та цін (див. Додаток С для більш детальної інформації про темпи природного приросту продуктів ПВТ).

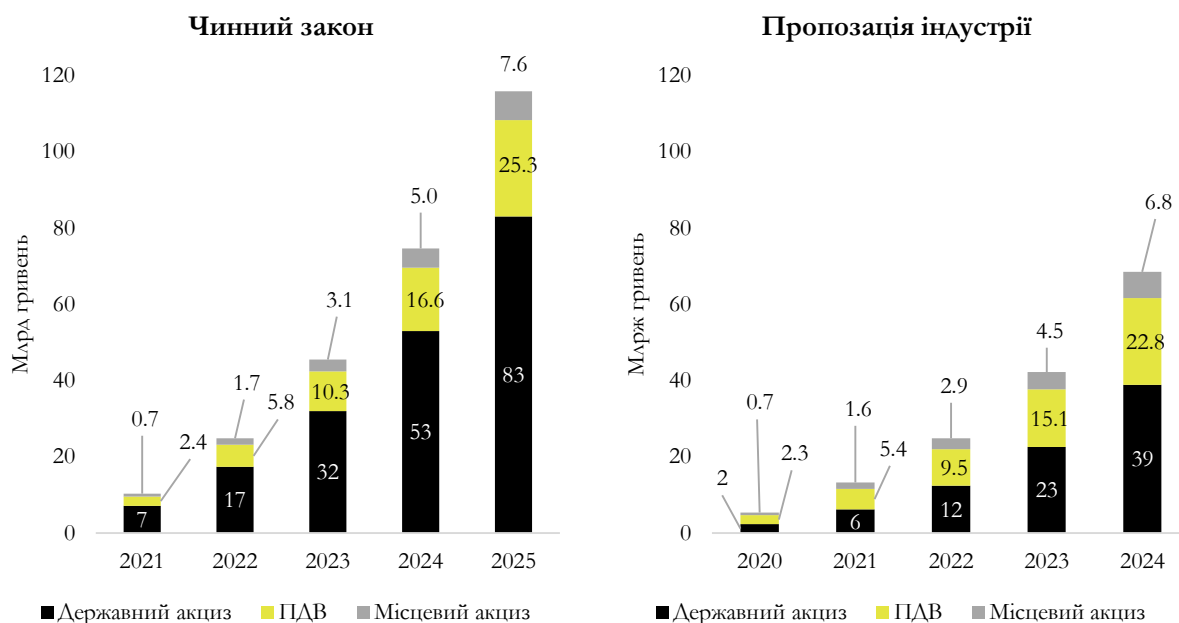
Рисунок 14. Накопичені дисконтовані загальні податкові надходження від ТВЕН при дії чинного законодавства (Закон № 466-IX) у порівнянні з пропозицією тютюнової промисловості, 2021-2025 рр.

Джерело: Розрахунки авторів.

¹⁸ Державна податкова служба України вказує, що об'єм імпорту тютюнових виробів для електричного нагрівання становила 997 тонн. Якщо врахувати той факт, що стік HEETS (продається РМІ) важить близько 0,305 грама, це становить близько 3,27 мільярда стіків.

Рисунок 15. Розподіл за компонентами накопичених дисконтованих акцизних надходження від ТВЕН при дії чинного законодавства (Закон № 466-IX) та при реалізації пропозиції тютюнової промисловості, 2021-2025 рр.

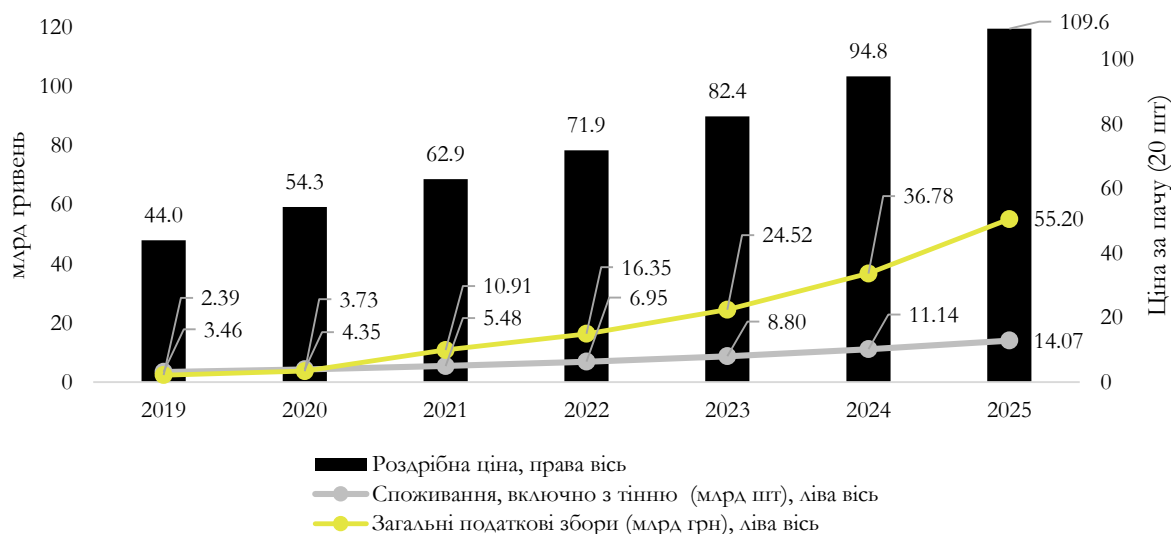

Джерело: Розрахунки авторів.

Попри таке природне зростання, протягом наступних 5 років **чинна податкова система має значно зменшити зростання споживання ТВЕН, яке до 2025 р. зросте до 13,3 млрд штук.** Це менше, ніж зростання ринку ТВЕН внаслідок реалізації пропозиції тютюнової промисловості (14 млрд штук).

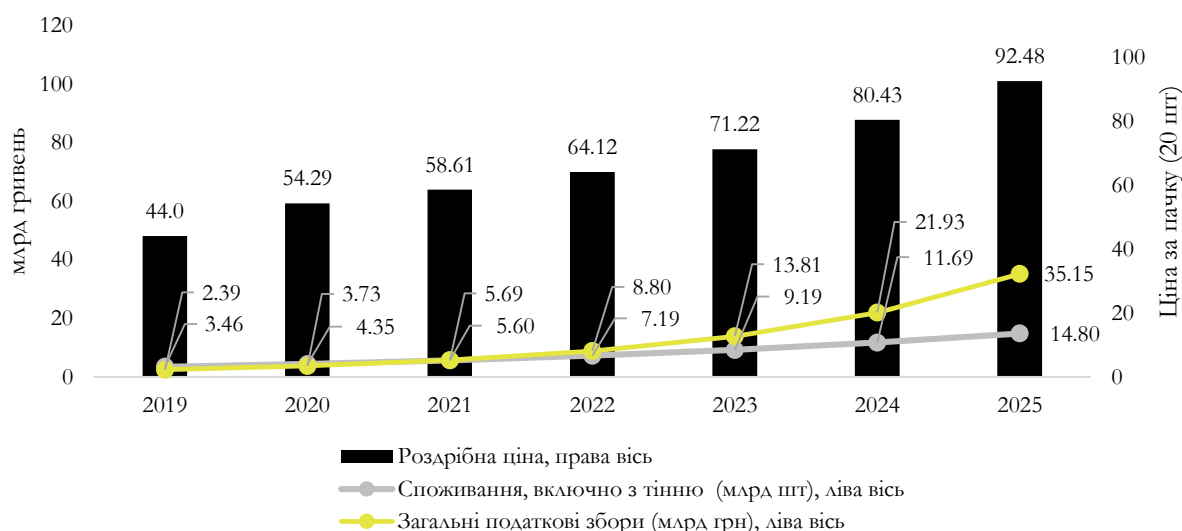
Крім того, чинне законодавство майже втричі збільшить загальний обсяг податкових надходжень від оподаткування ТВЕН протягом першого року (зростання на 196 % у 2021 фінансовому році), а після цього доходи будуть продовжувати зростати в середньому на 50% щороку. Середньорічне зростання податкових надходжень протягом наступних 5 років складе 78% (Рис. 11). Напротивагу, пропозиція тютюнової промисловості передбачатиме щорічне збільшення податкових надходжень від ТВЕН на близько 57% щорічно (Рис. 12).

Рисунок 16. Споживання ТВЕН, податкові надходження та середня ціна згідно з чинним законодавством (Закон № 466-IX)

Джерело: Розрахунки авторів.

Рисунок 17. Споживання ТВЕН, податкові надходження та середня ціна відповідно до пропозиції тютюнової промисловості

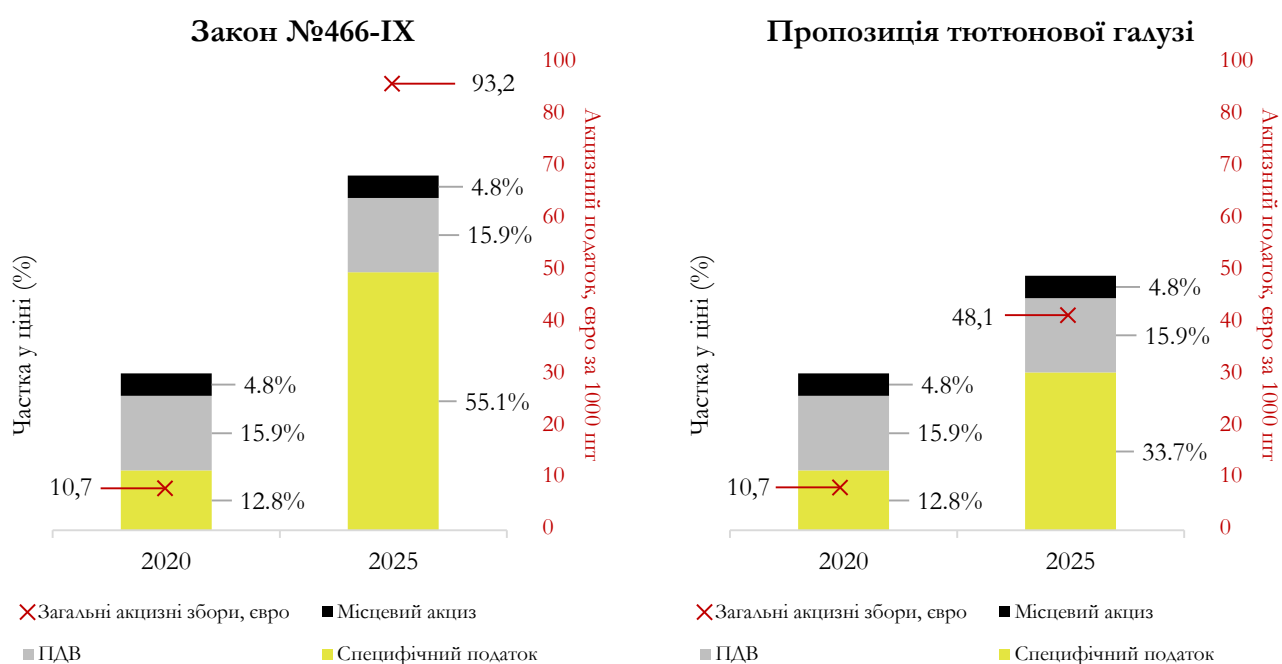

Джерело: Розрахунки авторів.

Рисунок 13 показує суму акцизного податку (в євро) за 1000 одиниць стіків у 2020 та 2025 роках згідно з чинним законодавством (Закон № 466-IX) та відповідно до пропозиції тютюнової промисловості, а також частку податків у середній роздрібній ціні пачки сигарет. Сьогодні акциз за пачку ТВЕН становить 10,7 євро за 1000 шт., що у **3,5 рази менше, ніж для сигарет** (37,5 грн за 1000 шт., як зображено на рис. 5). Крім того, акциз становить лише 13,4% від середньої роздрібної ціни пачки

ТВЕН, що набагато менше, ніж акцизне навантаження на сигарети. Однак, згідно із Законом № 466-IX, акцизний податок буде узгоджено з податком на сигарети починаючи з 1 січня 2021 року, а потім зростатиме за тією ж ставкою, що й сигарети (20%): до 93,3 євро у 2025 році. Відповідно, загальний акциз становитиме 57,3% середньої роздрібної ціни. Пропозиція тютюнової промисловості, навпаки, забезпечує загальний акциз на рівні лише 48,2 євро до 2025 року - майже половину акцизу на пачку сигарет.

Рисунок 18. Оподаткування ТВЕН (в євро) та частка податків у роздрібній ціні згідно з чинним законодавством (Закон № 466-IX) та пропозиція тютюнової промисловості, 2020 та 2025 рр.

Джерело: Розрахунки авторів.

Наша модель, перш за все, відтворює вплив податкових реформ на ціни сигарет та ТВЕН. Крім того, вона показує як зміни цін впливають на споживання та поширеність куріння, податкові збори та наслідки для здоров'я людей. Модель використовує ряд припущень щодо цінової еластичності попиту та цінової еластичності поширеності.

Базовим роком виступає 2020 фінансовий рік і відносно нього, починаючи з 2019 року, здійснюються розрахунки ціни на сигарети з використанням щорічних даних про ціни на сигарети для їх різних класів (економ, середній та преміум, з фільтром або без), а також даних про частку ринку кожного класу сигарет. Щодо цін на ТВЕН, базовий рівень 2020 року оцінюється з використанням щоквартальних даних про ціну на ТВЕН марки HEETS від Philip Morris International (PMI) за 2020 рік.

Більше інформації про параметри та методологію моделі надано окремо для сигарет та ТВЕН нижче.

Додаток А: Джерела даних

- Дані про ціни та продажі отримані з щомісячних та річних звітів Національної служби статистики України. <http://ukrstat.gov.ua/>
- Інформація про поширеність куріння сигарет отримана з Щорічних звітів про опитування домогосподарств, Державної служби статистики України (ДССУ), доступних за посиланням http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_snsz_zb.htm
- Дані про обсяги ТВЕН отримані з різних джерел, включаючи Державну податкову службу України (обсяги імпорту) <https://center-life.org/informatsiyni-materialy/doslidzhennia/>; TobaccoIntelligenceUnit (<https://tobacointelligence.com/>); та Euromonitor International.
- Дані про ціни на ТВЕН отримані зі звітів TobaccoIntelligenceUnit та інвесторів PMI.
- Відомості про поширеність ТВЕН отримані з Euromonitor International та TobaccoIntelligenceUnit. <https://tobacointelligence.com/>
- Дані про населення отримані з Державної служби статистики України http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ds/kn/xls/kn0120_u.xls
- Щодо процентної ставки – з Ключової процентної ставки Національного банку України, <https://bank.gov.ua/uk/markets/interest-rates>

- Курс валют (UAH-EUR): Bloomberg, станом на 20 серпня 2020 р.
<https://www.bloomberg.com/markets/currencies>
- Податкова інформація про Податковий кодекс України: Парламент України,
<https://zakon.rada.gov.ua/laws>
- Податкова інформація щодо 10-річного графіка від тютюнової промисловості: Університет Державної фіскальної служби України, травень 2020 р., «Податкове регулювання ринку тютюнових виробів в умовах його трансформації»,
<http://ndi-fp.nusta.edu.ua/newsView /345/>
- *Зростання ВВП на душу населення та інфляція: не включено в цю версію моделі для зручності при читанні*

Додаток В. Сигарети: методологія та опис моделі.

В1. Вплив змін в оподаткуванні на ціни на сигарети

Зміни в кінцевих роздрібних цінах вимірюються як відношення кінцевої роздрібною ціни поточного періоду до кінцевої роздрібною ціни попереднього періоду (Рівняння 1).

$$\Delta \text{Роздрібна ціна}_t = \frac{\text{Роздрібна ціна}_{t-1}}{\text{Роздрібна ціна}_t} - 1 \quad (\text{Рівняння 1})$$

Значення кінцевої роздрібною ціни у базовому році (2020 фінансовий рік) - це середньозважена ціна трьох класів сигарет: базовий/економ (фільтр), середній (фільтр) та преміум (фільтр, тонкої), використовуючи частки ринку кожної з цих класів сигарет в значенні ваги.

В період 2020-2025 років кінцева роздрібна ціна вимірюється як сума ціни виробника/гуртова ціна, суми загального акцизу на сигарети, роздрібною маржі або націнки, місцевого роздрібною акцизного податку та ПДВ (Рівняння 2) з використанням наступних припущень та параметрів:

$$\text{Роздрібна ціна}_t = \text{Ціна виробника}_t + \text{Загальний акциз на сигарети}_t + \text{Роздрібна маржа}_t + \text{Місцевий роздрібною акциз}_t + \text{ПДВ}_t \quad (\text{Рівняння 2})$$

- Ціна виробника/гуртова ціна у 2019 році розраховується на основі віднімання фактичних середньозважених цін на сигарети, їх складових податку та націнки (Рівняння 3)

$$\begin{aligned} \text{Ціна виробника}_{19} &= \text{Роздрібна ціна}_{19} - \\ &\text{Загальний акциз на сигарети}_{19} - \text{Роздрібна маржа}_{19} - \\ &\text{Місцевий роздрібною акциз}_{19} - \text{ПДВ}_{19} \end{aligned} \quad (\text{Рівняння 3})$$

- Ціна виробника/гуртова ціна враховує потечійну інфляцію 2020-2025 років на рівні 5%.
- Загальний акциз на сигарети складається із суми специфічного та адвалорного акцизів на сигарети, але не може бути меншим ніж мінімальний акциз на тютюнові вироби.
- Роздрібна маржа вважається постійною і становить 5% від суми ціни виробника та специфічного акцизу на сигарети.

- Чинна ставка ПДВ становить 20%, а її податковою базою є максимальна роздрібна ціна (сума ціни виробника/гуртової ціни, загального акцизу на сигарети та роздрібною маржі).
- Максимальна роздрібна ціна (МРЦ) була введена Європейським Союзом як база для розрахунку адвалорного податку. Вона включає всі акцизи (спеціальні та адвалорні) та ПДВ.
- МРЦ обчислюється наступним чином:
 - У 2019 році (базовий рік): фінальна роздрібна ціна за вирахуванням місцевого акцизного податку.
 - У 2020 році та пізніше: сума ціни виробника, оптова / роздрібна націнка, загальний акциз на сигарети, включаючи специфічний та адвалорний.
- Місцевий роздрібний акциз становить 5%, а його податкова база така ж, як і у ПДВ.
- База оподаткування для адвалору така ж, як і у ПДВ.
- Ставка адвалорного податку становить 12% МРЦ.

У таблиці В1 порівнюється динаміка кінцевих роздрібних цін на середню пачку проданих в Україні сигарет за підрахунками в рамках графіків відповідно до чинного закону та пропозиції індустрії, та частки податків, яка складає ціну.

Таблиця В1. Структура кінцевих роздрібних цін на сигарети, чинний закон та пропозиція індустрії, 2019-2025 рр.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
<i>7-річний графік</i>							
Кінцева роздрібна ціна (упаковка з 20 сигарет)	36.6	43.4	50.3	58.6	68.3	80	93.9
Ціна виробника/гуртова ціна	8.4	8.8	9.3	9.7	10.2	10.7	11.3
Роздрібна/гуртова маржа	1.2	1.3	1.6	1.8	2.1	2.4	2.8
Загальний акциз на тютюн	19.4	24.3	29.1	35	41.9	50.3	60.4
Специфічний	14.5	18.1	21.8	26.1	31.4	37.6	45.1
Адвалорний	4.2	5	5.8	6.7	7.8	9.1	10.7
Мінімальний	19.4	24.3	29.1	35	41.9	50.3	60.4
ПДВ	5.8	6.9	8	9.3	10.8	12.7	14.9
МРЦ	34.9	41.3	47.9	55.8	65.1	76.2	89.4
Місцевий роздрібний акциз	1.7	2.1	2.4	2.8	3.3	3.8	4.5
<i>10-річний графік (упаковка з 20 паличок)</i>							
Кінцева роздрібна ціна (упаковка з 20 сигарет)	36.6	43.4	47.2	51.3	55.7	60.6	66
Ціна виробника/гуртова ціна	8.4	8.8	9.3	9.7	10.2	10.7	11.3

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Роздрібна/гуртова маржа	1.2	1.3	1.5	1.6	1.7	1.9	2
Загальний акциз на тютюн	19.4	24.3	26.7	29.4	32.3	35.5	39.1
Специфічний	14.5	18.1	20	22	24.1	26.6	29.2
Адвалорний	4.2	5	5.4	5.9	6.4	6.9	7.5
Мінімальний	19.4	24.3	26.7	29.4	32.3	35.5	39.1
ПДВ	5.8	6.9	7.5	8.1	8.8	9.6	10.5
МРЦ	34.9	41.3	44.9	48.8	53.1	57.8	62.9
Місцевий роздрібний акциз	1.7	2.1	2.2	2.4	2.7	2.9	3.1

Джерело: Розрахунки авторів.

В2. Вплив на споживання сигарет

Споживання сигарет - це сума продажів, що підлягають оподаткуванню (легальних) та незаконних продажів. Частка незаконних продажів отримана зі звіту про моніторинг незаконної торгівлі Kantar, і передбачається, що вона складе в середньому 5,5%. Для отримання споживання сигарет ми починаємо з загального обсягу продажів, що підлягають оподаткуванню (включаючи продаж внутрішніх та імпортованих сигарет), отриманих за базовий рік від Державної служби статистики України, як суму внутрішніх продажів та імпорту. Загальне споживання в базовому році обчислюється як (Рівняння 4)

$$\text{Споживання}_{\text{загальне}} = \text{Споживання}_{\text{оподатковане}} * (1 - \text{Частка незаконної торгівлі}) \quad (\text{Рівняння 4})$$

Зміна споживання сигарет оцінюється як функція зміни ціни на сигарети та цінової еластичності попиту на сигарети, що позначається $\varepsilon_{\text{cig}}^d$. Далі ми припускаємо, що цінова еластичність попиту є опуклою, маючи на увазі, що вона не є постійною протягом років. Натомість це опукла функція розміру зміни цін у певному році у порівнянні з базовим роком (Рівняння 5).

$$\text{Споживання}_t = \text{Споживання}_{t-1} * (1 + \Delta P_t * \varepsilon_{\text{cig},t}^d) \quad (\text{Рівняння 5})$$

Цінова еластичність попиту у базовому році (2020 фінансовий рік) передбачається на рівні -0,34 та оцінена авторами. Ми використовуємо щомісячні дані про продажі (внутрішні та імпорт) за категоріями сигарет (економ, середні, преміум), ціни за категоріями сигарет та індекс ІСЦ за період з січня 2007 року по грудень 2019 року. Модель регресії (Рівняння 6) включає місячні та річні фіксовані ефекти. Щомісячні дані охоплюють ціни та продажі сигарет із фільтром з 2007 по квітень 2017 року.

$$\text{Лог (Продажі)} = A + B * \text{Лог (Ціна)} + \text{МФЕ} + \text{Відхилення} \quad (\text{Рівняння 6})$$

Подальші зміни еластичності цін - це квадратична функція еластичності в базовому році та «зміни еластичності», $f(\Delta P_t)$, що саме по собі є позитивною функцією величини зміни цін у даному році, тобто його перша похідна – додатне число ($f' > 0$). Іншими словами, чим більше зростання цін, тим більшим є зниження цінової еластичності попиту на сигарети у відповідному році (Рівняння 7).

$$\varepsilon_{cig,t}^d = \varepsilon_{cig,FY20}^d * (1 - f(\Delta P_t))^t \quad (\text{Рівняння 7})$$

У таблиці В2 представлена динаміка «зміни еластичності», $f(\Delta P_t)$, та цінова еластичність попиту на сигарети, що використовується у моделі для оцінки впливу чинного закону та пропозиції індустрії. У більшості років чинний призводить до 15-17% річного зростання цін, що відповідає ціновій еластичності, яка поступово знижується до -0,323 у 2025 році. Пропозиція індустрії, однак, передбачає вдвічі менше підвищення цін протягом всіх років, що передбачає менше зниження еластичності, до -0,336, до 2025 року.

Таблиця В2. Моделює цінову еластичність попиту на сигарети.

Зростання ціни, %	до 10%	11-15%	16-20%	21-30%	30-50%	50-75%	Більше ніж 75%
Зміна еластичності в% після зростання ціни на X%	0.25%	0.50%	1.00%	1.25%	1.50%	1.75%	2%
Цінова еластичність							
2020	-0.34	-0.34	-0.34	-0.34	-0.34	-0.34	-0.34
2021	-0.339	-0.338	-0.337	-0.336	-0.335	-0.334	-0.333
2022	-0.338	-0.337	-0.333	-0.332	-0.33	-0.328	-0.327
2023	-0.337	-0.335	-0.33	-0.327	-0.325	-0.322	-0.32
2024	-0.337	-0.333	-0.327	-0.323	-0.32	-0.317	-0.314
2025	-0.336	-0.332	-0.323	-0.319	-0.315	-0.311	-0.307
2026	-0.335	-0.33	-0.32	-0.315	-0.311	-0.306	-0.301
2027	-0.334	-0.328	-0.317	-0.311	-0.306	-0.3	-0.295
2028	-0.333	-0.327	-0.314	-0.307	-0.301	-0.295	-0.289
2029	-0.332	-0.325	-0.311	-0.304	-0.297	-0.29	-0.283
2030	-0.332	-0.323	-0.307	-0.3	-0.292	-0.285	-0.278

Джерело: Розрахунки авторів.

В3. Вплив на податкові надходження від сигарет

Загальні надходження від оподаткування сигарет обчислюється з розрахункового споживання сигарет та пов'язаних із ним трьох податкових надходжень: загальний акцизний податок на сигарети, ПДВ та місцевий акциз на роздрібну торгівлю тютюном (Рівняння 8-11).

$$\begin{aligned} \text{Загальний дохід від податку на сигарети}_t = \\ \text{Загальний дохід від акцизу на сигарети}_t + \text{Дохід від ПДВ}_t + \\ \text{Місцевий акциз на роздрібну торгівлю тютюном}_t, \end{aligned} \quad (\text{Рівняння 8})$$

де,

$$\begin{aligned} \text{Загальний дохід від акцизу на сигарети}_t = \text{Споживання}_t * \\ \text{Загальний акциз на сигарети за штуку}_t, \end{aligned} \quad (\text{Рівняння 9})$$

$$\begin{aligned} \text{Дохід від ПДВ}_t = \text{Споживання}_t * \text{Дохід від ПДВ за штуку}_t, \end{aligned} \quad (\text{Рівняння 10})$$

$$\begin{aligned} \text{Місцевий акциз на роздрібну торгівлю тютюном}_t = \text{Споживання}_t * \\ \text{Місцевий акциз на роздрібну торгівлю тютюном за штуку}_t. \end{aligned} \quad (\text{Рівняння 11})$$

В4. Вплив на поширеність куріння сигарет та смертність

Щоб оцінити вплив чинного закону та пропозиції індустрії на оподаткування на смертність, пов'язану із вживанням тютюнових виробів, нам слід спочатку оцінити їх вплив на поточну та майбутню поширеність куріння серед дорослих. Ці значення оцінюються як функції зміни цін, еластичності частки поширеності¹⁹, цінової еластичності попиту та коефіцієнта еластичності молоді²⁰ (Рівняння 12-13).

¹⁹ Передбачається, що еластичність частки поширеності становить 0,59 (Nargis, Nigar et al. «Цінова чутливість споживання сигарет у Бангладеш: дані, отримані в результаті опитування Бангладеської хвилі 1 (2009) та хвилі 2 (2010) проекту Міжнародного контролю за тютюном». Tobacco control, том 23, Додаток 1,0 1 (2014): i39-47. doi: 10.1136/tobaccocontrol-2012-050835)

²⁰ Очікується, що коефіцієнт еластичності молоді дорівнює 2.

$$\Delta \text{Поточна поширеність серед дорослих}_t = \Delta \text{Ціна}_t * \text{Еластичність частки поширеності} * \varepsilon_{cig,t}^d \quad (\text{Рівняння 12})$$

$$\Delta \text{Поточна поширеність в майбутньому}_t = \Delta \text{Ціна}_t * \text{Еластичність частки поширеності} * \varepsilon_{cig,t}^d * \text{Коефіцієнт еластичності молоді} \quad (\text{Рівняння 13})$$

Зміни в кількості дорослих-майбутніх курців, описані у Рівнянні 14

$$\Delta \text{Кількість курців}_t = \text{Кількість курців}_{t-1} * \Delta \text{Поширеність серед дорослих}_t \quad (\text{Рівняння 14})$$

Поширеність куріння серед дорослих у 2019 році базується на даних ДССУ та опитування GATS 2017 (Рівняння 2015).

$$\text{Поширеність серед дорослих}_{2019} = (\text{Загальна кількість курців}_{2019}^{\text{ДССУ}} * \text{Частка теперішніх курців}^{\text{GATS}} / \text{Частка щоденних курців}^{\text{GATS}}) / \text{Доросле населення}_{2019}^{\text{ДССУ}} \quad (\text{Рівняння 15})$$

Кількість врятованих життів або зменшення кількості смертей внаслідок куріння прогнозується як функція зміни кількості курців, ймовірності збереження життя (за умови кинути курити) та ймовірності померти від хвороб, пов'язаних з вживанням тютюну (Рівняння 16). Модель припускає, що ймовірність збереження життя за умови відмови від куріння менша для нинішніх дорослих курців, ніж для майбутніх курців (або в даний час для молоді).

$$\text{Врятовані життя}_t = \Delta \text{Кількість курців}_t * \text{Вірогідність (передчасної смерті при курінні)} * \text{Вірогідність (збереження життя, якщо кинути палити)} \quad (\text{Рівняння 16})$$

Додаток С. Тютюнові вироби для електричного нагрівання: методологія та опис моделі.

С1. Вплив змін в оподаткуванні на ціни ТВЕНів

Зміни в кінцевих роздрібних цінах на стіки ТВЕН вимірюються як відношення кінцевої роздрібною ціни поточного періоду до кінцевої роздрібною ціни попереднього періоду (Рівняння 17).

$$\Delta \text{Роздрібна ціна}_t = \frac{\text{Роздрібна ціна}_{t-1}}{\text{Роздрібна ціна}_t} - 1 \quad (\text{Рівняння 17})$$

Розмір кінцевої роздрібною ціни в базовому році (2020 фінансовий рік) - це середнє значення квартальних цін на стіки для нагрівання тютюну, які продаються (імпортуються) РМІ в Україні: стіки HEETS для IQOS.

З 2020 по 2025 роки кінцева роздрібна ціна передбачається як сума ціни виробника/оптової ціни, маржі виробника (або націнки), специфічного акцизу на тютюн для нагрівання, роздрібною маржі (або націнки), місцевого роздрібною акцизу та ПДВ, використовуючи такі припущення та параметри:

- Ціна виробника/оптова ціна у 2019 році розраховується з фактичних середніх цін на стіки для нагрівання тютюну, елементів їх оподаткування та націнки (Рівняння 18).

$$\begin{aligned} \text{Ціна виробника}_{19} &= \text{Роздрібна ціна}_{19} - \text{Маржа виробника}_{19} - \\ &\text{Специфічний акциз}_{19} - \text{Роздрібна маржа}_{19} - \\ &\text{Місцевий роздрібний акциз}_{19} - \text{ПДВ}_{19} \end{aligned} \quad (\text{Рівняння 18})$$

Маржа виробника базується на тому факті, що вартість виробництва упаковки з 20 стіками HEETS така ж, як і вартість виробництва пачки з 20 сигаретами Marlboro (як зазначено в річних звітах РМІ). Це також не передбачає додатковою маржі виробника для Marlboro або інших сигарет на додачу до того, що вже включено у собівартість виробництва. Маржа виробника - це будь-яка залишкова різниця між роздрібною ціною стіків HEETS та сигарет Marlboro після віднімання від неї (i) усіх податків (ПДВ, акцизи) і (ii) роздрібною націнки, яка вважається обумовленою пільговим оподаткуванням ТВЕН у порівнянні з КВЕДами і зафіксованою виробниками/постачальниками. Враховуючи зазначене вище, модель передбачає позитивну маржу виробника протягом років, поки ТВЕН підлягатимуть пільговому оподаткуванню у порівнянні з сигаретами, але в іншому випадку розмір маржі дорівнюватиме нулю.

Вона є:

- Позитивною до 2020 року згідно з чинним законодавством, але нульова з 2021 року (оскільки чинний закон оподаткуватиме ТВЕН та сигарети однаково з 1 січня 2021 року).
- Позитивною кожного року згідно з «10-річним» графіком від тютюнової промисловості (оскільки цей графік зберігав би пільгове оподаткування ТВЕН порівняно із сигаретами).
- Специфічний акциз на тютюнові вироби для нагрівання є податком на «інші тютюнові вироби» до 2020 року (виходячи з ваги або в кг), про що зазначено в Законі № 466-ІХ, який набирає сили з 1 січня 2021 року.
- Роздрібна маржа, вважається, має постійну величину і становить 5% від суми ціни виробника /гуртової ціни та специфічного акцизу на тютюновий виріб.
- Офіційна податкова ставка з ПДВ становить 20%, а її податковою базою є максимальна роздрібна ціна (сума ціни виробника/оптова ціна, маржа виробника, специфічний акциз та роздрібна маржа).
- Місцевий роздрібний акциз становить 5%, а його податкова база така ж, як і у ПДВ.

$$\text{Роздрібна ціна}_t = \text{Ціна виробника}_t + \text{Маржа виробника} + \text{Специфічний акциз}_t + \text{Роздрібна маржа}_t + \text{Місцевий роздрібний акциз}_t + \text{ПДВ}_t \quad (\text{Рівняння 19})$$

У таблиці С1 порівнюється динаміка кінцевих роздрібних цін пачки ТВЕН для нагрівання згідно із Законом № 466-ІХ та «10-річним» графіком, запропонованим промисловістю, а також складова кожного податку в ціні.

Таблиця С1. Структура кінцевої роздрібної ціни пачки ТВЕН, Закон No 466-ІХ та 10-річний графік від промисловості, 2019-2025 рр.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Закон № 466-ІХ							
Кінцева роздрібна ціна (упаковка з 20 ТВЕН)	44.00	51.72	60.19	67.83	77.01	88.02	101.23
Кінцева роздрібна ціна (упаковка з 20 сигарет)	44.0	54.3	62.9	71.9	82.4	94.8	109.6
Ціна виробника/гуртова ціна	16.7	17.6	18.4	19.4	20.3	21.4	22.4
Маржа виробників	12.6	16.5					

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Роздрібна/гуртова маржа	1.7	2.1	2.4	2.7	3.1	3.6	4.1
Загальний акциз на тютюн	5.6	7.0	29.1	35.0	41.9	50.3	60.4
Специфічний	5.6	7.0	29.1	35.0	41.9	50.3	60.4
ПДВ	7.0	8.6	10.0	11.4	13.1	15.1	17.4
Місцевий роздрібний акциз	2.1	2.6	3.0	3.4	3.9	4.5	5.2
10-річний графік							
Кінцева роздрібна ціна (упаковка з 20 ТВЕН)	44.0	54.3	58.6	64.1	71.2	80.4	92.5
Кінцева роздрібна ціна (упаковка з 20 сигарет)	16.7	17.6	18.4	19.4	20.3	21.4	22.4
Ціна виробника/гуртова ціна	12.6	16.5	16.5	16.4	16.4	16.3	16.3
Маржа виробників	1.7	2.1	2.2	2.4	2.7	3.0	3.5
Роздрібна/гуртова маржа	5.6	7.0	9.4	12.7	17.1	23.1	31.2
Загальний акциз на тютюн	5.6	7.0	9.4	12.7	17.1	23.1	31.2
Специфічний	7.0	8.6	9.3	10.2	11.3	12.8	14.7
ПДВ	2.1	2.6	2.8	3.1	3.4	3.8	4.4
Місцевий роздрібний акциз	44.0	54.3	58.6	64.1	71.2	80.4	92.5

Джерело: Розрахунки авторів.

C2. Вплив на споживання ТВЕН

Використання систем електричного нагрівання тютюнових виробів оцінюється як функція зміни цін на пачку ТВЕН, природного зростання ринку ТВЕН та цінової еластичності попиту на ТВЕН, що позначається як $\varepsilon_{ht,t}^d$ (Рівняння 3).

На відміну від ринку сигарет та інших традиційних тютюнових виробів, ТВЕН почали виходити на ринок України в 2016 році як імпорт. Відтоді ринок зазнав швидкого, експоненційного зростання. Використовуючи дані про ринок ТВЕН в Україні з 2016 по 2019 роки, отримані з різних джерел (див. Додаток А), ми виявили, що використання ТВЕН зросло на 520% у 2017 році, 300% у 2018 році та 185% у 2019 році. Це контрастує із середнім зниженням поширеності сигарет приблизно на 8% щороку з 2010 року. Прогнози Euromonitor International вказують на те, що середньорічні темпи зростання куріння ТВЕН можуть коливатися між 25% і 45% щорічно з 2020 по 2025 рік, у порівнянні з прогнозованим продовженням зменшення поширеності куріння сигарет на 5–10% щороку. Виходячи з цих прогнозів, ми припускаємо у моделі лінійне природне зростання ринку ТВЕН на рівні 32%.

Загальне споживання в базовому році обчислюється як сума оподаткованого споживання на незаконній торгівлі (Рівняння 20)

$$\text{Споживання}_{\text{загальне}} = \text{Споживання}_{\text{оподатковане}} * (1 - \text{Частка незаконної торгівлі}) \quad (\text{Рівняння 20})$$

Далі ми очікуємо, що цінова еластичність попиту є опуклою, маючи на увазі, що вона не є постійною протягом років. Натомість це експоненціальна функція величини зміни цін на ТВЕН у певному році у порівнянні з базовим роком (Рівняння 21).

$$\text{Споживання}_t = \text{Споживання}_{t-1} * (1 + \text{Зростання ринку ТВЕНів}_t + \Delta P_t * \varepsilon_{htu,t}^d) \quad (\text{Рівняння 21})$$

Цінова еластичність на попит ТВЕН у базовому році (2020 фінансовий рік), передбачається такою ж, як і для сигарет, на рівні -0,45 (Fuchs and Meneses, 2017 р)²¹. Подальші зміни еластичності цін - це квадратична функція еластичності в базовому році та «зміна еластичності», $f(\Delta P_t)$, що сама по собі є позитивною функцією розміру зміни цін у даному році, тобто його перша похідна додатна ($f' > 0$). Іншими словами, чим більше зростання цін, тим більшим є зниження цінової еластичності попиту на ТВЕН в певний рік (Рівняння 22).

$$\varepsilon_{htu,t}^d = \varepsilon_{htu,FY20}^d * (1 - f(\Delta P_t))^t \quad (\text{Рівняння 22})$$

У Додатку Таблиця А2 представлена динаміка «зміни еластичності», $f(\Delta P_t)$, та цінова еластичність попиту, що використовувалась як на сигарети, так і на ТВЕН, застосовувались у моделі для оцінки впливу Закону № 466-IX та графіку, який запропонувала тютюнова промисловість.

С3. Вплив на податкові надходження від систем електричного нагрівання тютюнових виробів

Загальний дохід від оподаткування тютюну для нагрівання обчислюється на основі оціночного споживання тютюнових виробів для електричного нагрівання та

²¹ Fuchs, Alan; Meneses, Francisco Jalles. 2017. Регресивний чи прогресивний?: вплив податків на тютюн в Україні (англійською мовою). Вашингтон, округ Колумбія: Група Світового банку. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/765671507036953947/regressive-or-progressive-the-effect-of-tobacco-taxes-in-ukraine>

пов'язаних із ним трьох видів податкових надходжень: специфічний акцизний податок на тютюн для нагрівання, ПДВ та місцевий акциз на роздрібну торгівлю тютюновими виробами (Рівняння 23-26).

$$\begin{aligned} \text{Загальний дохід від оподаткування тютюну для нагрівання}_t = \\ \text{Надходження від специфічного акцизу}_t + \text{Надходження від ПДВ}_t + \\ \text{Місцевий акциз на роздрібну торгівлю тютюновими виробами}_t, \end{aligned} \quad (\text{Рівняння 23})$$

де,

$$\begin{aligned} \text{Загальний дохід від оподаткування тютюну для нагрівання}_t = \\ \text{Споживання}_t * \text{Специфічний акциз на стік для нагрівання тютюну}_t, \end{aligned} \quad (\text{Рівняння 24})$$

$$\begin{aligned} \text{Надходження від ПДВ}_t = \text{Споживання}_t * \\ \text{Надходження від ПДВ за стік для нагрівання тютюну}_t, \end{aligned} \quad (\text{Рівняння 25})$$

$$\begin{aligned} \text{Місцевий акциз на роздрібну торгівлю тютюновими виробами}_t = \\ \text{Споживання}_t * \frac{\text{Місцевий акциз на роздр. торгівлю}}{\text{тютюн. вир. за стік для нагрівання тютюну}_t} \end{aligned} \quad (\text{Рівняння 26})$$